

Lausunto

13.04.2022

Asia: VN/27236/2020

Kansallista yritysvastuulakia koskeva arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

1) Lausuntonne yleisesti arviomuistiosta.

Arviomuistio on hyvin laaja ja perusteellinen. Selvitys tarkastelee yritysvastuusäntelyä ja huolellisuusvelvoitetta kuitenkin varsin yleisellä tasolla ja sen johtopäätökset keskittyvät esittämään erilaisia lisäselvitystarpeita, ei niinkään suosituksia ja ratkaisuja.

Fingo korostaa, että kansallisen yritysvastuulain valmistelua tulee aktiivisesti jatkaa ja valmistelutyöhön osoittaa resursseja siten, että eduskunta ehtii käsitellä hallituksen esityksen kansalliseksi yritysvastuulaiksi kuluvan hallituskauden aikana.

2) Lausuntonne kansalliseen yritysvastuusäntelyyn ryhtymisestä.

Kansallisen yritysvastuulainsäädännön valmistelua tulee jatkaa ja lakiesitys tulee tuoda eduskuntaan tämän hallituskauden aikana.

3) Lausuntonne muistiossa esitetyistä sääntelyvaihtoehdoista (velvoitteen sisältö, soveltamisala ja seuraamusjärjestelmä).

Fingo ei tässä lausunnossa ota kantaa velvoitteen sisältöjä koskevien vaihtoehtojen (kohta 7.1.1.) paremmuusjärjestykseen. Pääasia on, että lainsäädäntö perustuu kansainvälisissä yritysvastuustandardeissa määriteltyyn asianmukaisen huolellisuuden prosessiin, eli velvoittaa yritykset tunnistamaan ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksensa; lopettamaan, ehkäisemään ja lieventämään haitallisia vaikutuksia; seuraamaan ja tiedottamaan em. toimenpiteidensä vaikuttavuudesta sekä ryhtymään korjaaviin toimenpiteisiin.

Soveltamisalan (7.1.2) osalta Fingo kannattaa vaihtoehtoa 1 eli laajaa soveltamisalaa ja laajaa ulottuvuutta toimitusketjuissa. Yritysvastuulain soveltamisalaan tulee sisällyttää sekä suuret että pk-yritykset ja huolellisuusvelvoitteen tulee kattaa yrityksen koko arvoketju.

Seuraamusjärjestelmän osalta (7.1.3) emme ota tässä lausunnossa kantaa esitettyihin vaihtoehtoihin, mutta korostamme yleisesti, että seuraamusjärjestelmä on välttämätön osa yritysvastuulain velvollisuuksien tehokasta toimeenpanoa ja varmistaa, että sääntelylle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

Seuraamusjärjestelmän tulee tarjota keinot puuttua jo hyvissä ajoin yritysten mahdollisesti puutteellisiin huolellisuusvelvoiteprosesseihin esimerkiksi viranomaisvalvonnalla tai oikeusteitse turvaamistoimilla esimerkiksi tilanteissa, joissa yrityksen riskien kartoitus on ollut puutteellinen. Kannatamme arviomuistiossakin esitettyä mahdollisuutta yhdistää viranomaisvalvontaan myös ohjeistusta ja neuvontaa. Lisäksi myös uhrien oikeussuojaa ja korjaavien toimenpiteiden saatavuutta tulee edistää vahingonkorvausoikeudellisin keinoin

Muiden maiden yritysvastuulainsäädäntöä koskevien tutkimusten ja selvitysten perusteella vahvat seuraamusjärjestelmät ja oikeudellinen vastuu johtavat tehokkaihin huolellisuusvelvoiteprosesseihin, kun taas velvoitteet, joihin ei ole liittynyt vahvaa seuraamusjärjestelmää, eivät ole johtaneet tavoiteltuihin muutoksiin yritysten toiminnassa.

4) Lausuntonne arviomuistiossa esitetystä sääntelyn ihmisoikeus-, ympäristö- ja yritysvaikutuksista.

Kuten muistiossa todetaan, aikaisempia kokemuksia vastaavan lainsäädännön soveltamisesta sekä ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksista on vähän, sillä vastaavat lait ovat myös muissa maissa suhteellisen uusia. Toisaalta sääntelylle on Suomessa selkeä tarve. Arviomuistiossakin todetaan, että Suomessa toimivien yritysten huolellisuusvelvoiteprosesseissa on merkittäviä puutteita ja paljon hajontaa (esim. SIHTI-selvityksen tulokset). Tätä taustaa vasten muistio käsittelee mahdollisia ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksia kattavasti.

Yritysvaikutusten arvioinnin osalta muistio korostaa erityisesti kustannuksia ja kielteisiä vaikutuksia. Yritysvastuullailla voisi kuitenkin olla myös positiivisia vaikutuksia suomalaisyritysten toimintaan ja kilpailukykyyn, etenkin kun yrityksiin kohdistuvat vaatimukset arvoketjujen tuntemuksesta ja vastuullisuudesta ovat yleisesti lisääntymässä. Muutamissa EU-maissa on jo otettu käyttöön yritysvastuulainsäädäntöä, ja EU-tasolla mm. taksonomiasäätely ja metsäkatovapaita tuotantoketjuja tavoitteleva sääntely edellyttävät yrityksiltä arvoketjujen tuntemusta ja vastuullisuutta.

Mikola Elina
Suomalaiset Kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs (Fingo Ry)

